FELSEFE Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU 15-17.YÜZYIL FİLOZOFLARININ FELSEFİ GÖRÜŞLERİNİN ANALİZİ (B.SPİNOZA)

AHLAK

''Yaşamımızda anlama yetimizi yani aklımızı elimizden geldiğince mükemmel kılmak bizim için her şeyden faydalıdır. Hatta en büyük insani mutluluk yani kutluluk (yüce mutluluk) bundan ibarettir. Gerçekten de mutluluk, Tanrı'yı sezgisel olaraktan bilmekten doğan ruh huzurundan başka bir şey değildir. Aklımızı mükemmel kılmaksa Tanrı'yı, onun sıfatlarını ve onun doğasının zorunluluğundan kaynaklanan edimlerini (eylemlerini) anlamaktır. (…) İnsan doğanın bir parçasıdır ve doğa yasaları, insan doğasını kendine itaat etmeye ve hemen hemen her yola başvurarak kendisiyle uyumlu olmaya zorlar. Doğa'da kötü olduğuna karar verdiğimiz ya da var olma ve akıl temelli bir yaşam sürme çabasına ket vuracağını düşündüğümüz her şeyden kendimizi daha güvende hissedeceğimiz bir yol tutup uzaklaşmalıyız. (…) Kendi hayrına olacağını düşündüğü her şeyi yapabilmek mutlak anlamda herkesin en doğal hakkıdır.(…) Anlama yetisi olmadan akli bir yaşam da mümkün değildir. Şeyler insanın zekayla belirlenen zihinsel bir yaşamdan haz almasına yardımcı oldukları ölçüde iyidir. Ama onu aklını mükemmelleştirmek ve akli bir yaşamı doya doya yaşamaktan alıkoyan şeyler varsa işte bir tek bu türden şeylere ben kötü derim.''

TANRI

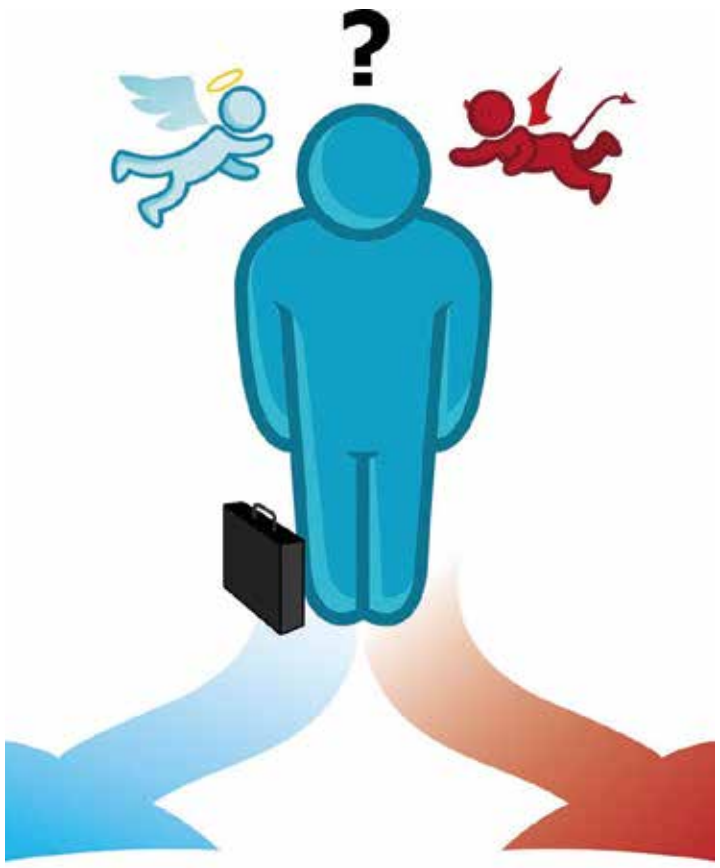
Spinoza ''Töz derken kendinde olan ve kendisi aracılığı ile kavranabilen şeyi anlıyorum, yani kavramı başka bir şeyin kavramından oluşturulması gerekmeyen şeyi anlıyorum.'' der. Tanrı her şeyin içkin nedenidir, geçici nedeni değildir.

- Tanrı biricik tözdür.
- Tanrı mutlak olarak sonsuzdur.
- Tanrı, kendi kendinin nedenidir (causa sui)
- Tanrı, Doğa'dır veya Doğa, Tanrı'dır.
- Her şey Tanrı'da veya Doğa'dadır.
- Tanrı kendisinin dışında bir ilkenin hakimiyetine girmediği için ve kendisinin nedeni olduğu için özgürdür.

Spinoza'ya göre ''Var olan her şey mutlaka şu ya da bu şekilde tek töz olan Tanrı'nın doğasını ya da özünü ifade eder.''

TANRI'NIN SIFATLARI

Tanrı zorunlulukla var olur ve bölünemez. Burada monist bir töz anlayışı vardır. Var olan her şey Tanrı'nın bir hal ya da niteliğidir. Tanrı kendi doğasının yasalarına göre eylemde bulunur. Tanrı'nın ana nitelikleri sonsuz sayıdadır. Düşünme ve yer kaplama (uzam) Tanrı'nın bir sıfatı, özüdür. Düşünen töz veya uzamlı töz diye iki sonlu tözden bahsedilmez; düşünme ve uzam aynı tözün ifade edilenleridir. Zihin ve beden arasında bir uyum vardır. İnsan, Tanrı ya da Doğa adı verilen nedensellikle belirlenmiş düzenin bir parçasıdır.

AKIL

- İnsan özgürlüğünün anahtarıdır.
- İnsanlara nedenlerin bilgisini sağlar.
- İnsanı duygulanımların yarattığı kölelikten kurtarır.
- Bulanık fikirlerden gerçek nedenlere ilişkin bilimsel bilgiye erişir.

VAR-KALMA (KONATÜS)

Doğadaki canlı cansız her varlık gibi, insan da bir çaba içinde olup, var-kalma (konatüs) sergiler. İnsan da varlığını gerçekleştirme istemine, onu koruma ve sürdürme eğilimine sahiptir. İnsan bedeninin bu isteme bağlı olarak geçirdiği değişimlerin zihinsel karşılığı haz ve acı olarak ortaya çıkar.

SPİNOZA'NIN AHLAK FELSEFESİNDE İYİ VE KÖTÜ NEDİR?

İyi, insanın kendi varlığını koruma ve geliştirme istek ve gücüdür. Doğallıkla insanın gücünü arttırması açısından yararlı olandır. İyilik sevince yol açan her şeydir. Kötü ise insanın kendi varlığını sürdürmek için sarf ettiği çabayı azaltan, etki gücünü düşüren, insanın kaçındığı şeydir. Kötülük her türlü keder, özlemi boşa çıkaran şeydir.

SORULAR:

1. Spinoza'ya göre, karar verme durumumuzu başka bir açıdan da özgürlük olarak kabul edemeyiz. Çünkü kararlarımız çoğunlukla hafıza denilen yapının etkileriyle oluşur. Hafızaya hâkim olabildiğimiz söylenemez. Ona göre özgürlük, insanın kendi doğasında mevcut olan zorunluluklara uyma durumudur.

Bu parçaya göre özgürlük aşağıdaki ifadelerden hangisiyle açıklanabilir?

A) Hafızayı kullanmadır.
B) İnsanın doğası dışında hareket etmesidir.
C) Hafızaya hakim olmaya çalışmaktır.
D) Zorunluluğun tanınmasıdır.
E) Dış dünyaya uyum sağlamaktır.

Cevap:D

2. Spinoza'ya göre var olan tek şey Tanrı'dır. Tanrı, kendi kendisi tarafından belirlenmiştir. O hâlde, Tanrı'da özgürlük zorunlulukla aynı şeydir. Böylece insan, evreni tanıyıp evrenin içinde meydana gelen her olayın zorunlu olduğunu bilmek ve bu zorunluluğu kabul etmek suretiyle mutlu olur. Ona göre insan çoğu zaman tutkularının etkisi altındadır. Bu tutkular ruhun bulanık ve karmaşık yanını oluşturur. Ahlakın amacı insanın tutkularını yenmesine yardımcı olmaktır. Bu da Tanrı'yı bilmek ve onun yasalarını kabul etmekle olur.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez?</u>

A) İnsan için ahlak ölçülü olmaktır.
B) İnsanın tutkularını yenmesi, Tanrı'nın yasalarını kabul etmesiyle olur.
C) Evrendeki her olayın zorunlu olduğunu kabul etmek insanı mutlu eder.
D) Tanrı'nın yasalarına uygun olan iyidir, uygun olmayan kötüdür.
E) Mutluluk, insanın kendisini Tanrı'nın yasalarına tam bir gönül rahatlığıyla bırakmasıdır.

Cevap:A

İNSAN ÖZGÜR MÜDÜR?

İnsan doğanın ortak düzenini izlemek ve ona uymak zorundadır. İnsanlar, varlıkları eylemlerinin nedenleri hakkında upuygun ve doğru fikre sahip oldukları sürece özgürleşirler. Özgürlük zorunluluğun bilincinde olmaktan meydana gelir. Bu özgürlük determinizm içinde gerçekleşen özgürlüktür. Tutkular ve onlara yol açan nedenler bilindiği ölçüde tutkular üzerinde belli bir egemenlik kurulabilir. Duygularının köleleştirdiği insanın körce ve gerçek nedenleri bilmeden itaat ettiği yerde özgürlük yoktur. İnsan özgürlüğünün anahtarı akıldır, onun gerçek özgürlüğü nedenlerin bilgisinden geçer. Akıl, duygulanımların yarattığı kölelikten kurtulur. İnsan doğasına aykırı olan duygular zihnin anlayışını engelledikleri için kötüdür. O halde bir duyguyu ne kadar iyi tanırsak ona o kadar hakim oluruz, dolayısıyla zihnimiz de ondan daha az etkilenmiş olur.